

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата педагогічних наук, доцента
Жигло Оксани Олександрівни
на дисертацію Шаповалової Наталії Петрівни
«Педагогічні умови професійного зростання студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів у процесі фахової підготовки»,
подану до спеціалізованої вченої ради Д 64.053.04 Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук (доктора філософії) зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

У сучасних умовах соціально-економічних перетворень усе більшої значущості набуває проблема професійного становлення та професійного зростання особистості. Сьогодні в законодавчих документах з вищої освіти акцентується увага на формування фахівця-професіонала, здатного адаптуватися до змінних умов соціуму, продуктивно реалізовувати інноваційні педагогічні технології, здійснювати у професійній діяльності саморозвиток, самоосвіту, самопроекування особистості. Все це неможливе без знання себе, власних сильних і слабких сторін тобто розуміння власної особистості. Разом з тим надзвичайно актуальною на сьогодні є підготовка компетентних фахівців економічного профілю, які б одразу після закінчення вишу могли здійснювати свої професійні обов'язки, розуміли напрями й шляхи виведення країни з кризи, були здатні працювати як на приватних, так і державних підприємствах. На сьогоднішній день роботодавці не мають наміру чекати, доки випускник ЗВО адаптується до професійного середовища, а прагнуть отримати «готового» фахівця.

Таким чином, дослідження Н.П. Шаповалової «Педагогічні умови професійного зростання студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів у процесі фахової підготовки», є актуальним і спрямованим на вирішення стратегічних завдань як вітчизняної вищої освіти, так і суспільства в цілому.

Погоджуємося з думкою авторки про брак спеціальних наукових досліджень, що розкривали б проблему професійного зростання студентів економічних спеціальностей під час їх навчання у виші. Виходячи з

вищезазначеного, вважаємо, що *актуальність дослідження* Н. П. Шаповалової екстраполюється на *науковий, соціальний і практичний* виміри.

Глибоке осмислення дисертанткою суті науково-педагогічного завдання послугувало чіткому формулюванню мети дослідження, забезпечило рельєфне окреслення його завдань, дозволило коректно визначити науковий інструментарій – встановити об'єкт і предмет дослідження, виокремити його методи.

У праці представлено наукову новизну одержаних результатів: присутньо розкрито те, що одержано *вперше* (теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови, які враховують й розвивають сильні сторони особистісного потенціалу особистості студентів економічних спеціальностей ЗВО й забезпечують їхнє професійне зростання у процесі фахової підготовки; розроблено методикау визначення спрямованості особистості щодо певного виду діяльності за допомогою методів соціоніки; у вишах, де існує конкурсний відбір *виявлено* природну диференціацію студентів на етапі вибору спеціальності за сильними функціями своїх психотипів; стійке домінування низки типів на економічних спеціальностях, відповідність сильних сторін особистісного потенціалу таких типів вимогам до майбутньої професійної діяльності, стали внутрішню мотивацію щодо вибору професії; взаємозв'язок між певними формами й методами навчання, установками студентів щодо виду діяльності й ефективністю професійного зростання).

Уточнено суть базових понять дослідження «професійне становлення», «професійне зростання», «особистісний потенціал» та їх взаємозв'язок.

Обґрунтовано: зміст компонентів готовності студентів економічних спеціальностей до здійснення професійної діяльності (мотиваційний, теоретичний (змістовий), практичний (процесуальний), оцінний, професійно-дієвий); критерії (мотиваційний, змістово-процесуальний, оцінно-рефлексивний, професійно-дієвий) та показники (мотивація щодо вибору професійної діяльності, мотивація до професійного навчання, навченість, співвідношення отриманих знань з практикою, сформованість фахових компетентностей, самооцінка сформованості особистісних професійно

важливих якостей, сформованість особистісних професійно важливих якостей, сформованість професійної спрямованості студентів), що дозволяють виявити рівень готовності студентів до професійної діяльності.

Про *практичне значення* дисертаційної праці дозволяють судити: розроблена, експериментально перевірена та упроваджена у професійну підготовку студентів економічних спеціальностей вишів методика розкриття особистісного потенціалу тих, хто навчається, на основі соціонічного підходу, яка реалізована в авторських курсах для студентів «Соціоніка і її методи у розкритті особистісного потенціалу студентів» й для викладачів «Професійне зростання студентів економічних спеціальностей під час навчання у ВНЗ», що дало можливість викладачам упроваджувати в навчальний процес педагогічні умови професійного зростання студентів у ході викладання низки дисциплін циклу професійної та практичної підготовки.

З'ясовано, що результати дослідження експериментально впроваджено в навчальний процес чотирьох вишів м. Харкова, було апробовано на семи міжнародних, одній регіональній науково-практичних конференціях. Здобувач має 20 публікацій: 19 одноосібні, з них 8 статей опубліковано в провідних наукових фахових виданнях України, 7 публікацій – у збірниках матеріалів конференцій, 1 стаття в закордонному періодичному виданні, 4 статті – в інших виданнях.

Науково зважено дисертантом опрацьовано теоретичні засади порушеної проблеми. Тут, передусім, зроблено акцент на розкритті поняття «професійне зростання» студента, як процесу, що характеризує позитивну динаміку його професійного становлення на етапі навчання у виші та передбачає розкриття, розвиток, збагачення й актуалізацію особистісного потенціалу в ході реалізації педагогічних умов, результатом чого є набуття професійної компетентності та сформованість готовності до професійної діяльності. Глибоким є трактування автором компетентності як потенційного (внутрішній потенціал, накопичений досвід), а готовності, як актуального (втілення на практиці професійного досвіду), того, що вимірює потенційне.

Належним теоретичним рівнем дослідження здобувача представлено обґрунтування педагогічних умов професійного зростання студентів економічних спеціальностей. Особливо цікавим і достатньо новим у педагогічній практиці є застосування соціонічного підходу у розкритті особистісного потенціалу студента та виявлення природної спрямованості щодо виду діяльності.

Здобувачем кваліфіковано підготовлено і проведено експериментальну ланку роботи, у якій дотримано вимоги валідності, репрезентативності, вірогідності й надійності. У педагогічному експерименті взяли участь 521 студент економічних спеціальностей Ф і С (фінанси, банківська справа та страхування), УП (управління персоналом та економіка праці) трьох вишів м. Харкова: Харківського інституту бізнесу і менеджменту, Харківського інституту фінансів Київського національного торговельно-економічного університету, Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, та одного вишу м. Полтави – Полтавського національного технічного університету. Наріжним каменем експериментальної роботи є те, що розроблені автором: схема процесу професійного зростання студентів під час навчання у виші (рис. 1.2); методика розкриття особистісного потенціалу студентів на основі методів соціоніки (рис. 2.1), визначили стратегію і тактику експерименту, а розроблені критерії (Додаток 3) дозволили встановити рівні готовності до професійної діяльності, що є результатом професійного зростання студентів у виші.

Схвалення викликає детальний і конкретний опис застосованих дисертантом методів навчання, що розвивають необхідні особистісні професійно важливі якості студента (підрозділ 2.2), а також представлені у додатках розроблені критерії та рівні готовності до професійної діяльності (Додаток 3).

Віддаючи дисертанту належне, слід наголосити на теоретичному й практичному значенні зроблених у праці висновків, у яких викладено основні результати дослідження, посутньо розкрито те, наскільки повно й вичерпно

розв'язано поставлені в дисертації завдання. У авторефераті лапідарно відображено основні положення дисертації.

Оцінюючи позитивно дисертацію Н. П. Шаповалової, доречно висловити окремі побажання, назвати дискусійні питання, до яких відносимо такі:

1. Уважаємо, що матеріали підрозділу 1.3 переобтяжені відомостями про психологічні типи, соціонічні функції, що носить дещо реферативний характер.

2. На наш погляд, у контексті означеної дисертації слід було більше уваги приділити саме особистісному підходу, оскільки мова йде про особистісний потенціал студента.

3. Цікаво було б до експериментальної роботи окрім студентів спеціальностей УП й Ф і С долучити студентів інших економічних спеціальностей, скажімо, майбутніх економістів-теоретиків. Інтерес викликає специфіка їхньої фахової компетентності, необхідних особистісних професійно важливих якостей.

4. Доцільним було б, на наш погляд, детальніше структурувати підрозділ 2.2, щоб більш чітко виділити педагогічні умови професійного зростання, оскільки представлений матеріал є досить об'ємним.

Висновок. Зроблені окремі побажання, висловлені дискусійні питання аніяк не заперечують наукової цінності дослідження «Педагогічні умови професійного зростання студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів у процесі фахової підготовки». Рецензована праця має наукову новизну, теоретичне і практичне значення, а також вірогідними є результати дослідження. На основі змістово-теоретичного аналізу, вивчення теоретичної та експериментальної складових дослідження, зроблено висновок, що дисертація є самостійним, цілісним, завершеним дослідженням, в якому розв'язане актуальне наукове завдання, одержані об'єктивно нові та науково обґрунтовані результати з педагогіки. Дисертаційна праця цілком відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України про "Порядок присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника" (№ 567 від 24 липня 2013 р.), що дає підставу для присудження

Шаповаловій Наталії Петрівні наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри мовної підготовки,
педагогіки та психології
Харківського національного
Університету імені О. М. Бекетова
О. О. Жигло

1

